

Bożena Majewicz

ORCID: 0000-0002-5953-9663
Akademia im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolski

Edukacja cyfrowa w zdalnym nauczaniu

Streszczenie

Obraz szkolnictwa w Polsce oraz sposób jego funkcjonowania zobrazowała pandemia koronawirusa, która przyczyniła się do zamknięcia szkół i wymusiła przejście na nauczanie zdalne. Pojawiła się konieczność poszukiwania alternatywnych dróg edukacji na odległość, a szczególna rola przypadła nauczycielom. Niektórzy z nich musieli bowiem w krótkim czasie opanować nowe umiejętności związane z edukacją zdalną na wszystkich szczeblach nauki. W okresie zamknięcia szkół lub ograniczenia ich funkcjonowania istotną rolę w działalności edukacyjnej nauczycieli odgrywają posiadane przez nich kompetencje, wśród których szczególnie ważne stają się kompetencje informatyczno-medialne. Przedstawione w artykule rozważania dotyczą edukacji online ze zwróceniem uwagi na niezbędne jej elementy występujące zarówno po stronie szkoły, jak i domu uczniów. Dokonany został przegląd badań dotyczący edukacji zdalnej w czasie pandemii.

Słowa kluczowe: edukacja cyfrowa, edukacja zdalna, kompetencje informatyczno-medialne

Dzisiejsze społeczeństwo charakteryzuje się dużą dynamiką zmian. W tym „skomplikowanym świecie procesy wychowawcze są coraz trudniejsze, niekiedy wręcz niemożliwe do zrealizowania, a właśnie niemożność skutecznego działania wychowawczego stanowi istotę kryzysu edukacyjnego. Bardzo przykrą, negatywną konsekwencją tej niemożności jest kryzys zawodu i upadek etosu nauczyciela – dotyczy to nauczycieli wszystkich szczebli¹ nauczania. Dokonujące się przemiany, rozwój technologii informacyjnej wymusza na współczesnych nauczycielach poszukiwania nowych optymalnych rozwiązań edukacyjnych. Na szczegółowy zakres zadań, odpowiedzialności i uprawnień nauczyciela wpływa poziom jego kwalifikacji oraz stopień wyposażenia szkoły w urządzenia i środki dydaktyczne². Jak zauważa Janusz Morbitzer, „poszukiwanie nowych, dobrych rozwiązań w dziedzinie edukacji wspieranej komputerowo jest więc nakazem chwili, gdyż w ślad za postępującą komputeryzacją i internetyzacją polskiej edukacji nie idzie wzrost

¹ J. Morbitzer, *Edukacja w epoce współczesnych kryzysów*, „Studia Edukacyjne” 2020, nr 56, s. 19.

² Zob. B. Koszyła, *Podział zadań nauczycielskich*, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 8.

jakości kształcenia”³. Szkoła powinna być „miejscem nowoczesnym, podążającym za społeczno-technologicznymi zmianami, w tym głównie nastawionym na wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w kształceniu i wspieraniu procesu dydaktycznego oraz na rozwijaniu kompetencji cyfrowych umożliwiających wyszukiwanie, selekcję i weryfikację informacji online, własną ekspresję, współpracę, rozwiązywanie problemów czy aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, obywatelskim i kulturowym”⁴.

Przedstawione w artykule rozważania dotyczą edukacji online i jej niezbędnych elementów występujących zarówno po stronie szkoły, jak i domu uczniów. Autorka skoncentrowała się tylko na kilku wybranych. Jednym z nich jest dostęp do urządzeń i infrastruktury internetowej oraz wykorzystanie technologii cyfrowej w trakcie zdalnego nauczania. W artykule wykorzystano wyniki badań przeprowadzonych na zlecenie Centrum Cyfrowego, które w procesie badawczym zastosowało triangulację metodologiczną: w pierwszym etapie przeprowadzono badania ilościowe z wykorzystaniem ankiety online z pytaniami otwartymi. Etap drugi badań obejmował analizę materiału ilościowego oraz jakościowego (odpowiedzi na pytania otwarte), natomiast w etapie trzecim prowadzone były indywidualne wywiady pogłębione⁵. Ponadto autorka uwzględniła także badania prowadzone przez zespół badaczy reprezentujących różne ośrodki akademickie, zajmujących się edukacją medialną, kompetencjami cyfrowymi, którego kierownikiem był dr hab. Grzegorz Ptaszek, profesor AGH.

Obraz szkolnictwa w Polsce oraz sposób jego funkcjonowania zobrazowała pandemia koronawirusa, która przyczyniła się do zamknięcia szkół i wymusiła konieczność przejścia na nauczanie zdalne. Pojawiła się konieczność poszukiwania „alternatywnych dróg edukacji na odległość. Okazało się jednak, że wiele szkół i nauczycieli nie są do tej formy kształcenia przygotowani, brakowało także koniecznych uregulowań prawnych”⁶. Ten stan rzeczy zweryfikował kompetencje uczniów, a nauczycieli postawił przed nowym wyzwaniem. Niezbędnym bowiem elementem funkcjonowania i działania w systemie nauczania online jest „dostęp do odpowiedniego sprzętu komputerowego i łącza internetowego dla wszystkich uczestników procesu edukacyjnego, czyli nauczycieli, uczniów oraz rodziców.

³ J. Morbitzer, *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków 2007, s. 11.

⁴ G. Ptaszek, *Przygotowanie oraz realizacja edukacji zdalnej: sprzęt, metody, kompetencje cyfrowe*, [w:] G. Ptaszek, G. D. Stunża, J. Pyżalski, M. Dębski, M. Bigaj, *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami, nauczycielami?*, Gdańsk 2020, s. 33.

⁵ *Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań*, https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/05/Edukacja_zdalna_w_czasie_pandemii.pptx [dostęp: 21.04.2021].

⁶ J. Morbitzer, *Edukacja w epoce...*, op. cit., s. 20.

Sprzęt oraz infrastruktura internetowa powinny umożliwiać realizację założonych celów kształcenia oraz różne formy pracy i kontaktu (indywidualną, zbiorową i grupową)⁷. W okresie zamknięcia szkół lub ograniczenia ich funkcjonowania istotną rolę w działalności edukacyjnej nauczycieli odgrywają posiadane przez nich kompetencje, wśród których szczególnie ważne stają się kompetencje informatyczno-medialne rozumiane jako „umiejętność wykorzystania technologii informacyjnej i komunikacji w doskonaleniu procesów edukacyjnych”⁸. Można je podzielić na „dwie grupy:

- 1) kompetencje instrumentalne, związane z przygotowaniem do sprawnego posługiwania się mediami jako narzędzia uczenia się, pracy intelektualnej i komunikowania,
- 2) kompetencje kulturowo-społeczne, dotyczące przygotowania do świadomego, wartościującego i krytycznego odbioru zróżnicowanych komunikatów medialnych”⁹.

Do zakresu wymienionych kompetencji informatyczno-medialnych należy wiedza dotycząca podstawowych zasad korzystania z technologii oraz elektronicznego przetwarzania informacji. Ponadto niezbędna jest także umiejętność obsługi komputera lub innego sprzętu technicznego i wykorzystania ich do wspomagania procesu nauczania i uczenia się, a także umiejętność wykorzystania nowych form komunikowania się z wykorzystaniem sieci w trakcie pracy w zespole. Ważnym składnikiem tych kompetencji jest także umiejętność nauczania online i dokonywania ewaluacji mediów pod względem ich przydatności dla procesu kształcenia uczniów¹⁰. Nie może on odbywać się bez umiejętności komunikacyjnych i negocjacyjnych, które „związane są z faktem, że proces dydaktyczny jest nieustannym procesem komunikacji, a ponadto (...) wiedza i rzeczywistość stały się „negocjowalne”; nauczyciel zatem coraz częściej zmuszony jest do podejmowania trudnych niekiedy dyskusji z uczniami”¹¹.

Warunkiem efektywnej pracy nauczyciela, także w czasie pandemii, jest dostosowanie właściwych metod i form z uwzględnieniem indywidualnych cech uczniów. Niezbędne stają się również kompetencje cyfrowe uczniów i rodziców¹². Kształcenie na odległość zawiera bowiem trzy podstawowe i niezbędne „elementy:

⁷ G. Ptaszak, *Przygotowanie...*, op. cit., s. 34.

⁸ E. Perzycka, *Kompetencje edukacyjne nauczycieli, Stan i perspektywy badań*, Szczecin 2004, s. 181.

⁹ J. Szempruch, *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*, Kraków 2012, s. 196.

¹⁰ Ibidem, s. 197.

¹¹ J. Morbitzer, *Edukacja wspierana...*, op. cit., s. 187.

¹² Ibidem, s. 36.

- 1) możliwości techniczne zarówno po stronie nauczyciela, jak i uczniów, tj. sprzęt, dobry dostęp do internetu, oprogramowania zarządzające zdalną edukacją;
- 2) zasoby edukacyjne;
- 3) umiejętności kadry pedagogicznej w zakresie organizowania kształcenia na odległość¹³.

Nowoczesne metody pracy z uczniem wymagają stosowania różnych form działania edukacyjnego, w którym „uczeń staje się twórcą, a nie tylko jego uczestnikiem, zaś szkoła jest środowiskiem uczenia się. Takie podejście pozwala na stopniowe odchodzenie od transmisyjnego modelu nauczania, szeroko obecnego dziś w szkołach. Podstawowymi przesłankami wykorzystania nowych technologii w szkole jest indywidualizacja procesu kształcenia oraz umożliwienie uczniom poszukiwania własnej drogi, nauka we własnym tempie oraz stylu uczenia się, przygotowanie do samodzielnego korzystania z zasobów edukacyjnych oraz przygotowanie do dorosłego życia, w którym obecni uczniowie będą musieli stale rozwijać się, aby nadążać za permanentnie zmieniającym się światem”¹⁴.

Jak zauważa Marlena Plebańska, edukacja cyfrowa to określenie bardzo szerokie dotyczące pracy nauczyciela z wykorzystaniem technologii cyfrowych. Mogą one być używane na każdym poziomie edukacyjnym zarówno w edukacji przedszkolnej, wczesnoszkolnej czy też na etapie studiów lub w edukacji osób dorosłych. Edukacja cyfrowa bowiem:

- zwiększa efektywność procesów edukacyjnych, przez co sprzyja rozwojowi kompetencji przyszłości;
- uwalnia kreatywne działanie uczniów, równocześnie ucząc współdziałania w grupie;
- wspiera planowanie i tworzenie indywidualnych ścieżek rozwoju, ucząc jednocześnie odpowiedzialnego i twórczego do niego podejścia;
- zapewnia wszechstronny rozwój, wyrównuje edukacyjne dysproporcje społeczne, bowiem niezależnie od miejsca zamieszkania jest szansą edukacyjną dla osób z ubogich rodzin;
- pozwala na edukację niezależnie od czasu, miejsca i przestrzeni;
- umożliwia dostęp do dzieł sztuki, wiedzy historycznej, zasobów muzealnych w formie atrakcyjnej dla odbiorcy;
- wyrównuje szanse rozwojowe osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych, gdyż uczniowie z dysfunkcjami mogą korzystać z tych samych zasobów edukacyjnych, z których korzystają osoby zdrowe;

¹³ A. Koludo, *Strategie kształcenia na odległość*, [w:] *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19*, red. J. Pyżalski, Warszawa 2020, s. 43.

¹⁴ M. Plebańska, *Cyfrowa edukacja – potencjał, procesy, modele*, [w:] *ibidem*, s. 37.

- stosowanie technologii cyfrowej oswaja z przyszłością oraz wskazuje realia pracy zawodowej;
- zapewnia uczniom dostęp do wiedzy, którą mogą rozwijać w dowolnym miejscu i czasie;
- właściwe wykorzystanie technologii cyfrowej wspiera tworzenie kapitału społecznego, buduje refleksyjność niezbędną w pracy zawodowej nauczyciela oraz zachęca i angażuje w życie społeczne¹⁵.

W badaniach przeprowadzonych na zlecenie Centrum Cyfrowego brało udział 984 nauczycieli szkół podstawowych. Jako główny problem w edukacji zdalnej wskazali braki sprzętowe uczniów – 36% nauczycieli, natomiast 32% zwróciło uwagę na problemy uczniów z łączem internetowym. Ponadto trudności wynikały także z faktu, że rodzice pracujący w trybie home office używali domowego sprzętu elektronicznego, który dotychczas był przeznaczony do użytku dziecka. W rodzinach wielodzietnych pojawił się problem niewystarczającej ilości sprzętu, natomiast w rodzinach ubogich lub dysfunkcyjnych kłopotem był brak sprzętu umożliwiającego naukę zdalną. Trudności te ujawniły się wraz z początkiem pandemii i były stopniowo rozwiązywane dzięki pomocy z zewnątrz – dostarczanie laptopów przez Urzędy Miasta lub samoorganizacji – rodzice pożyczali komputery od korporacji, w których pracują lub składali się na sprzęt dla potrzebujących¹⁶.

Prowadzone w trakcie badań rozmowy z nauczycielami ujawniły niezwykle istotny problem dotyczący „znikających nauczycieli. Chociaż skala zjawiska wydaje się marginalna, warto zwrócić uwagę, że wśród nauczycielek/li znalazły się osoby, którzy zaniechały realizowania edukacji w trybie zdalnym lub robiły to w formie zupełnie szczątkowej. Były to nauczycielki/le, którzy w zasadzie nie kontaktowali się z uczennicami i uczniami w żaden sposób zdalnie, nie przesyłali im materiału do przerobienia, nie wymagali żadnych informacji zwrotnych lub zrobili to tylko kilka razy w ciągu całego okresu zamknięcia szkół. Oceny natomiast wystawili na podstawie stopni uzyskanych w okresie przed zamknięciem szkół. Zamieszanie spowodowane zdalną edukacją oraz brak komunikacji pomiędzy członkami grona pedagogicznego sprawiły, że informacja o takich przypadkach nie docierała do dyrekcji”¹⁷.

Podobny problem dotyczył także uczniów. Przeprowadzone wywiady ukazały, iż najczęstszymi powodami „znikania dzieci z edukacji wczesnoszkolnej i klas 4-6 był przede wszystkim brak zasięgu internetowego oraz braki sprzętowe. Wielu badanych mówiło także o niezainteresowanych lub niekompetentnych cyfrowo

¹⁵ Ibidem, s. 38.

¹⁶ https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/05/Edukacja_zdalna_w_czasie_pandemii.ppt [dostęp: 21.04.2021].

¹⁷ Ibidem.

rodzicach i opiekunach. W przypadku starszych uczennic i uczniów byli również i tacy, którzy także doświadczali cyfrowego wykluczenia, ale zdaniem nauczycieli większym problemem był brak motywacji oraz znikomy wpływ rodziców na dzieci w wieku nastoletnim. Wśród uczennic i uczniów szkół branżowych i techników absencja na zdalnych lekcjach powodowana była równoczesną pracą zarobkową. Z systemu zniknęło też wiele uczennic i uczniów borykających się z problemami psychicznymi¹⁸.

Jak zaznaczali badani nauczyciele, znikanie uczennic i uczniów z systemu zdalnej edukacji było zjawiskiem niezwykle częstym i dotyczyło dzieci na wszystkich poziomach edukacji. Aż 48% nauczycieli szkół podstawowych, liceów i techników wskazało, że zniknął co najmniej jeden z uczniów. Ponadto za znikające uczennice i uczniów uznawane były także te osoby, które nie pojawiały się na lekcjach online, nie odczytywały wiadomości z zadaniami do wykonania i nie odsyłały prac domowych bądź robiły to sporadycznie. Przeprowadzone przez Centrum Cyfrowe badania ukazały też, iż istnieją niejasne wytyczne dotyczące zaznaczania obecności uczniów na zajęciach. W wielu szkołach uznano, że nie można wstawiać nieobecności za edukację zdalną, gdyż nie ma prawnych wytycznych związanych z egzekwowaniem obecności i usprawiedliwianiem nieobecności uczniów¹⁹.

Innym, ale istotnym elementem edukacji zdalnej, było doświadczenie nauczycieli związane z prowadzeniem zajęć oraz ich przygotowanie do tej formy edukacji. Badania przeprowadzone przez A. Buchner, M. Majchrzak, M. Wierzbicką ukazały, iż jedynie 15% nauczycieli szkół podstawowych miało wcześniej kontakt z takim nauczaniem, natomiast dla 85% był to pierwszy kontakt z edukacją online²⁰. Ważnymi elementami, mającymi wpływ na jakość edukacji zdalnej, były też kompetencje komunikacyjne czyli „wiedza na temat procesu komunikowania się, a także umiejętności efektywnego nadawania i odbierania komunikatów. Komunikowanie w procesach edukacyjnych to przede wszystkim porozumiewanie się nauczyciela z uczniami, ale także z ich rodzicami, z innymi nauczycielami i osobami w szkole²¹. Chcąc utrzymać należyty kontakt z uczniami i polepszyć relacje z nimi w trakcie trwania edukacji zdalnej, warto wziąć pod uwagę kilka pomysłów. Wiesław Polepszak i Jacek Pyżalski ujmują je w następujące wskazówki:

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Buchner A, Majchrzak M., M. Wierzbicka, *Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań*, Warszawa 2020, <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/> [dostęp: 28.04.2021].

²¹ W. Strykowski, J. Strykowska, J. Pielachowski, *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003, s. 28.

- „Powracajmy w komunikacji z uczniami do wspólnych doświadczeń sprzed pandemii. Pokazujemy zdjęcia lub filmy z pracy w klasie lub wycieczek czy imprez szkolnych. Dyskutujemy o tym.
- Przypominajmy uczniom pozytywne doświadczenia – przywołujmy coś, co wykonali, osiągnęli, powracajmy do sytuacji, kiedy komuś pomogli, coś wymyślili. Takie komunikaty są bardzo uczniom potrzebne – pokazują one ciągłość naszych relacji.
- Pokazujemy uczniom fragment naszej codzienności, np. filmik z naszym zwierzęciem czy własne zdjęcie zrobione podczas gotowania lub przekopywania ogródka. To podtrzymuje więzi, ale też budzi pozytywne emocje i pokazuje, że życie toczy się dalej, nawet w obecnej, trudnej dla wszystkich sytuacji. O to samo możemy poprosić uczniów, podsuwając im jednak kilka konkretnych tematów, tak, żeby każdy miał szansę coś wysłać.
- Bądźmy dla uczniów dobrym przykładem, pokażmy, jak dbać o siebie, przebywając w izolacji. Podzielmy się z uczniami radami, wskażmy, co zrobić (i co my robimy), żeby się lepiej czuć.
- Dbajmy o to, by komunikacja z uczniami była pełna humoru. Śmiech jest uczniom (i nam też) obecnie bardzo potrzebny. Humor (ale nie sarkazm) buduje relacje i pozytywny stan emocjonalny”²².

Jak zauważa Jacek Pyżalski, w tak trudnym dla oświaty czasie, ważne „są też relacje rówieśnicze pomiędzy uczniami z jednego zespołu klasowego, ale również kontakty z innymi rówieśnikami. Oczywiście w edukacji, jaką znaliśmy dotychczas, relacje tu przywołane także stanowiły fundament. Warto więc powiedzieć jasno: nic się tutaj nie zmieniło. Jest tylko trudniej i mamy obecnie do czynienia z większym ryzykiem utraty takich relacji. Musimy więc wypracować, poznać i wdrożyć rozwiązania, które pozwolą nam w obecnej sytuacji relacje te budować i wzmacniać. Bez sensownych działań w tym obszarze osiągnięcie czegoś wartościowego edukacyjnie będzie bardzo trudne albo wręcz niemożliwe. To relacje tworzą warunki i fundament do dalszego działania”²³. Relacje między uczestnikami procesu edukacji związane są bezpośrednio z komunikacją, a ona z kolei wiąże się z umiejętnościami dotyczącymi sposobu przekazywania wiedzy poprzez stosowanie ciekawych metod pracy, a tym samym realizacji edukacji zdalnej.

²² W. Poleszak, J. Pyżalski, *Relacje przede wszystkim – nawet jeśli obecnie jedynie zapośredniczone*, [w:] *Edukacja...*, op. cit., s. 31.

²³ J. Pyżalski, *Co jest obecnie ważne, a co mniej w działaniach szkół i nauczycieli?*, [w:] *ibidem*, s. 26.

Tego wątku dotyczyły badania przeprowadzone na zlecenie firmy Librus w kwietniu 2020 roku. Zdaniem rodziców zajęcia prowadzone były w sposób mało oddziałujący na uczniów, gdyż 85% rodziców potwierdziło, że nauczyciele przesyłali zakres materiału z podręcznika i ćwiczeń do samodzielnego przerobienia, natomiast 72% badanych rodziców wskazywało na otrzymywanie zadań do samodzielnego wykonania ich przez uczniów w domu. Ponadto 63% rodziców wskazało, iż nauczyciele przesyłali uczniom linki do filmów edukacyjnych dostępnych na ogólnodostępnych platformach do oglądania w domu. Zdaniem 44% rodziców nauczyciele tworzyli grupy na portalach, przez które komunikowali się z uczniami, a 38% potwierdzało wykorzystanie przez nauczycieli aplikacji do nauki online²⁴. Konieczność prowadzenia zajęć z wykorzystaniem dostępnych platform edukacyjnych przyczyniła się do wzrostu kompetencji cyfrowych nauczycieli. Badania potwierdziły, że w trakcie trwania pandemii 71% nauczycieli przyjmowało prace od uczniów w wersji elektronicznej (16% przed pandemią), 70% badanych nauczycieli wysyłało mailem zadania niezbędne do przygotowania się do kolejnych zajęć (7% przed pandemią)²⁵.

Edukacja zdalna była dla wielu nauczycieli przyspieszonym kursem doskonalenia zawodowego dotyczącego korzystania z technologii cyfrowych. Mimo trudnych sytuacji w początkowych etapach zdalnego nauczania, kłopotami z dostępem do właściwego sprzętu oraz wykorzystywania platform edukacyjnych, pojawiły się też pozytywne zmiany. Wskazały na to wyniki badań, w których „połowa nauczycieli (50%) twierdziła, że podczas edukacji zdalnej bardziej kreatywnie korzystała z narzędzi cyfrowych, np. nagrywała filmiki smartfonem czy robiła cyfrowe notatki. Także prawie co trzeci badany uczeń (32%) częściej rozmawiał i dyskutował z kolegami/koleżankami z klasy na różne tematy, np. na wideoczatach, przy czym wśród nauczycieli robiło tak 41% badanych. Aż 81% nauczycieli przyznało, że podczas realizacji edukacji zdalnej częściej poszukiwało dodatkowych informacji w różnych źródłach internetowych i poza Internetem. Także prawie tyle samo nauczycieli (80%) stwierdziło, że zna więcej nowych i ciekawych zasobów internetowych, które można wykorzystać podczas nauki/pracy z uczniami”²⁶.

²⁴ Librus. *Nauczanie zdalne. Jak zmieniło się na przestrzeni czasu. Raport nr 2 z badania ankietowego. Maj 2020*, <https://portal.librus.pl/artykuly/raport-2-jak-zmienilo-sie-nauczanie-zdalne> [dostęp: 29.04.2021].

²⁵ G. Ptaszek, G. D. Stunża, J. Pyżalski, M. Dębski, M. Bigaj, *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami, nauczycielami?*, Gdańsk 2020, s. 62.

²⁶ *Ibidem*, s. 72.

Czas trwania pandemii i zamknięcie szkół był dla wszystkich uczestników związanych z edukacją zdalną bardziej obciążający i angażujący niż edukacja stacjonarna. Nauczyciele obciążeni zostali odpowiedzialnością nie tylko za swoje przygotowanie do zajęć, ale również za dostosowanie sposobu pracy do nowych warunków. Mimo pozytywnych odczuć, które towarzyszyły im podczas prowadzenia zajęć w sposób zdalny, warto dodać, że 28% nauczycieli uczestniczących w badaniu wskazywało na lepsze samopoczucie na zajęciach przed pandemią. Natomiast uczniowie uważali, że nauczyciele w trakcie zdalnego nauczania zadawali zbyt dużo materiału do nauczenia, a także często oni sami nie mieli chęci do nauki. Ponadto wielu z nich wstydziło się swojego wyglądu podczas trwania zajęć z wykorzystaniem kamerki internetowej. Uczniowie biorący udział w badaniu wskazywali, iż pandemia pozbawiła ich spotkań po zajęciach oraz zwrócili uwagę na wątek tęsknoty za atmosferą klasy i szkoły²⁷.

Analizując przedstawiony materiał, zauważyć można, iż w celu podniesienia jakości nauczania należy położyć większy nacisk na kształcenie nauczycieli związane ze zdobywaniem kompetencji cyfrowych. Czas zamknięcia szkół ukazał bowiem braki metodyczne dotyczące prowadzenia tego typu zajęć. Ponadto niezbędne staje się włączenie do stacjonarnego nauczania narzędzi wykorzystywanych w zdalnym nauczaniu, podtrzymanie relacji interpersonalnych między uczniami, uczniami a nauczycielami oraz między nauczycielami a rodzicami. Istotny jest również fakt, iż współczesne media oddziałują na odbiorcę nie zawsze pozytywnie, bowiem „częsty i zbyt długi kontakt z komputerem, może prowadzić do zmniejszenia aktywności ruchowej, wad postawy i wad wzroku”, a także zabiera on czas przeznaczony na naukę szkolną²⁸.

Przyszłość polskiej oświaty związana jest jednak z opanowaniem przez nauczycieli i wykorzystaniem edukacji cyfrowej, do której podstawą są dobrze przygotowane materiały dydaktyczne. Pozwolą one młodym ludziom na rozwój e-kompetencji niezbędnych do rozwijania kreatywnego myślenia oraz funkcjonowania w nowej rzeczywistości, a także stworzą warunki do zmiany sposobu myślenia o edukacji osób za nią odpowiedzialnych²⁹.

²⁷ Ibidem.

²⁸ J. Morbitzer, *Edukacja wspierana...*, op. cit., s. 314.

²⁹ D. Moriańska, *E-kompetencje – współczesne wyzwania dla edukacji*, [w:] *Edukacja w cyberprzestrzeni. Nowe wyzwania i problemy badawcze*, red. D. Moriańska, Dąbrowa Górnicza 2015, s. 88-89.

Bibliografia

1. Buchner A, Majchrzak M., M. Wierzbicka, *Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań*, Warszawa 2020, <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/>.
2. https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/05/Edukacja_zdalna_w_czasie_pandemii.ppt
3. https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/11/Raport_Edukacja-zdalna-w-czasie-pandemii.
4. https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/11/Raport_Edukacja-zdalna-w-czasie-pandemii.-Edycja-II.pdf.
5. Koludo A., *Strategie kształcenia na odległość*, [w:] *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19*, red. J. Pyżalski, Warszawa 2020.
6. Koszyła B., *Podział zadań nauczycielskich*, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 8.
7. Librus. *Nauczanie zdalne. Jak zmieniło się na przestrzeni czasu. Raport nr 2 z badania ankietowego. Maj 2020*, <https://portal.librus.pl/artykuly/raport-2-jak-zmienilo-sie-nauczanie-zdalne>.
8. Morbitzer J., *Edukacja w epoce współczesnych kryzysów*, „Studia Edukacyjne” 2020, nr 56.
9. Morbitzer J., *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków 2007.
10. Moriańska D., *E-kompetencje – współczesne wyzwania dla edukacji*, [w:] *Edukacja w cyberprzestrzeni. Nowe wyzwania i problemy badawcze*, red. D. Moriańska, Dąbrowa Górnicza 2015.
11. Perzycka E., *Kompetencje edukacyjne nauczycieli. Stan i perspektywy badań*, Szczecin 2004.
12. Plebańska M., *Cyfrowa edukacja – potencjał, procesy, modele*, [w:] *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19*, red. J. Pyżalski, Warszawa 2020.
13. Ptaszek G., Stunża G. D., Pyżalski J., Dębski M., Bigaj M., *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?*, Gdańsk 2020.
14. Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003.
15. Szempruch J., *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*, Kraków 2012.

Digital education in online learning

Abstract

The state of education in Poland and its functioning was exposed by the coronavirus pandemic which contributed to school closures and enforced a transition to distance learning. There was a need to look for alternative ways of distance education in which teachers played a special role. Some of them had to learn new skills related to distance education at all levels of education in a short time. In the period when schools are closed or their functioning is limited, the competences they possess play an important role in the educational activity of teachers, among which IT and media competences become particularly important. The considerations presented in the article relate to online education, with particular attention to its necessary aspects occurring both on the side of school and students' homes. A review of studies on remote education during the pandemic has been made.

Keywords: digital education, distance education, IT and media competences